

VEWA

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 30. junija 2011 *

V zadevi C-271/10,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Raad van State (Belgija) z odločbo z dne 17. maja 2010, ki je prispela na Sodišče 31. maja 2010, v postopku

Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA)

proti

državi Belgiji,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi D. Šváby, predsednik sedmega senata, v funkciji predsednika tretjega senata, R. Silva de Lapuerta, sodnica, E. Juhász, J. Malenovský (poročevalec) in T. von Danwitz, sodniki,

* Jezik postopka: nizozemščina.

generalna pravobranilka: V. Trstenjak,
sodna tajnica: C. Strömholm, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 24. marca 2011,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Vereniging van Educatieve en Wetenschappelijke Auteurs (VEWA) Y. Nelissen Grade in S. Verbeke, odvetnika,

- za belgijsko vlado T. Materne in J.-C. Halleux, zastopnika, skupaj s C. Doutreloupom in K. Lemmensom, odvetnikoma,

- za špansko vlado N. Díaz Abad, zastopnica,

- za Evropsko komisijo M. van Beek in J. Samnadda, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalne pravobranilke, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago pojma „nadomestilo“, ki je plačano imetnikom avtorskih pravic iz naslova javnega posojanja iz člena 5(1) Direktive Sveta 92/100/EGS z dne 19. novembra 1992 o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski, na področju intelektualne lastnine (UL L 346, str. 61), ki je postal člen 6(1) Direktive 2006/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski pravici, na področju intelektualne lastnine (UL L 376, str. 28).

- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru ničnostne tožbe, ki jo je Vereniging van Educatieve en Wentenschappelijke Auteurs (VEWA) vložila proti državi Belgiji v zvezi s kraljevim odlokom z dne 25. aprila 2004 glede pravic avtorjev, interpretov ali izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in producentov prvega posnetka filma do nadomestila za javno posojanje (v nadaljevanju: kraljevi odlok).

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V sedmi, štirinajsti, petnajsti in osemnajsti uvodni izjavi Direktive 92/100 je navedeno:

„ker je za ustvarjalno in umetniško delo avtorjev in izvajalcev nujno potreben primeren dohodek kot osnova za nadaljnje ustvarjalno in umetniško delo in ker so investicije, ki jih zahteva proizvodnja fonogramov in produciranje filmov, še posebej visoke in tvegane; ker je možnost zagotovitve tega dohodka in povračila investicij mogoče učinkovito zagotoviti le z ustreznim pravnim varstvom imetnikov pravic;

[...]

ker v primeru posojanja s strani javno dostopne ustanove, zaradi katerega pride do plačila zneska, ki ne presega nujnega pokritja stroškov delovanja ustanove, ni neposredne ali posredne gospodarske ali komercialne koristi v pomenu te direktive;

ker je treba vzpostaviti pravno ureditev, ki zagotavlja, da avtorji in izvajalci dobijo neodpovedljivo pravično nadomestilo [...];

[...]

ker je treba prav tako nujno varovati vsaj pravice avtorjev glede javnega posojanja tako, da se uvede posebna pravna ureditev; ker pa morajo vsi ukrepi, ki temeljijo na členu 5 te direktive, ustrezati pravu Skupnosti, še zlasti členu 7 Pogodbe.“

4 Člen 1, od (1) do (3), Direktive 92/100 določa:

„1. V skladu z določbami iz tega poglavja države članice v skladu s členom 5 predvidijo pravico do dovoljenja ali prepovedi dajanja v najem in posojanja izvirkov in primerkov avtorsko-pravno varovanih del in predmetov sorodnih pravic, kot je določeno v členu 2(1).

2. V namene te direktive ‚najem‘ pomeni dajanje na voljo za uporabo za omejeno časovno obdobje zaradi neposredne ali posredne gospodarske ali komercialne koristi.

3. V namene te direktive ‚posojanje‘ pomeni dajanje na voljo za uporabo za omejeno časovno obdobje brez neposredne ali posredne gospodarske ali komercialne koristi, kadar se izvaja preko ustanov, dostopnih javnosti.“

5 Člen 4(1) Direktive 92/100 določa:

„Kadar je avtor ali izvajalec prenesel ali dodelil svojo pravico dajanja v najem v zvezi s fonogramom oziroma izvirkom ali kopijo filma producentu fonograma ali filma, ta avtor ali izvajalec obdrži pravico, da za najem dobi pravično nadomestilo.“

6 Člen 5, od (1) do (3), Direktive 92/100 določa:

„1. Države članice lahko odstopajo od izključne pravice iz člena 1 glede javnega posojanja pod pogojem, da dobijo nadomestilo za takšno posojanje vsaj avtorji. Države članice prosto določajo takšno nadomestilo, pri čemer upoštevajo svoje kulturno-politične cilje.

2. Kadar države članice ne uporabijo izključne pravice posojanja iz člena 1 v zvezi s fonogrami, filmi in računalniškimi programi, uvedejo nadomestilo vsaj za avtorje.

3. Države članice lahko pri izplačevanju nadomestila iz odstavka 1 in 2 izvzamejo določene kategorije ustanov.“

7 Člen 8(2) Direktive 92/100 določa:

„Države članice predvidijo pravico, s katero zagotovijo, da uporabnik plača enkratno pravično nadomestilo, če se fonogram, objavljen v komercialne namene, ali reprodukcija takšnega fonograma uporablja za brezžično oddajanje ali za kakršnokoli priobčitev javnosti, ter zagotovijo, da se to nadomestilo razdeli med zadevne izvajalce in proizvajalce fonogramov [...]“

Nacionalna ureditev

Zakon z dne 30. junija 1994

- 8 Z zakonom z dne 30. junija 1994 o avtorski pravici in sorodnih pravicah (*Moniteur belge* z dne 27. julija 1994, str. 19297) v različici, ki velja od leta 2005 (v nadaljevanju: zakon z dne 30. junija 1994), je bila prenesena Direktiva 92/100.
- 9 Člen 23(1) tega zakona določa:

„Avtor ne more prepovedati posojanja literarnih del, zbirk podatkov, fotografskih del, glasbenih partitur, tonskih ali avdiovizualnih del, če to posojanje organizirajo za izobraževalne in kulturne namene institucije, ki jih v ta namen uradno priznava ali ustanovi javna oblast.“

- 10 Člen 47(1) navedenega zakona določa:

„Interpret ali izvajalec in producent ne moreta prepovedati posojanja fonogramov ali prvega posnetka filma, če to posojanje organizirajo za izobraževalne in kulturne namene institucije, ki jih v ta namen uradno priznava ali ustanovi javna oblast.“

11 Člen 62(1) in (2) zakona z dne 30. junija 1994 določa:

„1. Za posojanje literarnih del, zbirk podatkov, fotografskih del ali glasbenih partitur pod pogoji iz člena 23 imata avtor in založnik pravico do nadomestila.

2. Za posojanje tonskih ali avdiovizualnih del pod pogoji, določenimi v členih 23 in 47, imajo avtor, interpret ali izvajalec in producent pravico do nadomestila.“

12 Člen 63, prvi in tretji odstavek, tega zakona določa:

„Po posvetovanju z organizacijami in ustanovami za kolektivno upravljanje kralj določi znesek nadomestil iz člena 62. [...]

[...]

Po posvetovanju s skupnostma ali – odvisno od primera – na njuno pobudo kralj za določene kategorije ustanov, ki jih priznava ali ustanovi javna oblast, za določitev nadomestila iz člena 62 določi izjemo ali pavšalno ceno posamičnega posojanja.“

Kraljevi odlok

13 S kraljevim odlokom je prenesen člen 5 Direktive 92/100.

14 Člen 4, odstavki od prvega do tretjega, kraljevega odloka določa:

„Znesek nadomestil iz člena 62 zakona je pavšalno določen na 1 EUR letno na polnoletno osebo, vpisano v institucijo za izposajo iz člena 2, če je v referenčnem obdobju opravila vsaj eno izposajo.

Znesek nadomestil iz člena 62 zakona [z dne 30. junija 1994] se določi v višini pavšalnega zneska 0,5 EUR letno na mladoletno osebo, vpisano v institucijo za izposajo iz člena 2, če je v referenčnem obdobju opravila vsaj eno izposajo.

Če je oseba vpisana pri več kot eni instituciji za izposajo, se znesek nadomestila za to osebo dolguje le enkrat.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

15 VEWA je belgijska kolektivna organizacija za upravljanje avtorskih pravic.

16 VEWA je 7. julija 2004 pri Raad van State vložila tožbo za ugotovitev ničnosti kraljevega odloka.

- 17 VEWA v podporo tožbi trdi, da člen 4 kraljevega odloka s tem, da vzpostavlja pavšalno nadomestilo 1 EUR letno na osebo, krši določbe Direktive 92/100, ki zahtevajo, da je za posojanje ali najem plačano „pravično nadomestilo“.
- 18 Predložitveno sodišče navaja, da se člena 4(1) in 8(2) Direktive 92/100 nanašata na „pravično nadomestilo“, medtem ko je v členu 5(1) te direktive omenjeno le „nadomestilo“. Dodaja, da čeprav je Sodišče že imelo priložnost razložiti pojem „pravično nadomestilo“ iz člena 8(2) navedene direktive (sodba z dne 6. februarja 2003 v zadevi SENA, C-245/00, Recueil, str. I-1251) in razsoditi glede člena 5(3) Direktive 92/100 v zvezi z možnostjo, da se od obveznosti plačila nadomestila izvzamejo določene kategorije ustanov (sodba z dne 26. oktobra 2006 v zadevi Komisija proti Španiji, C-36/05, ZOdl., str. I-10313), se še nikoli ni izreklo o pojmu „nadomestilo“ iz člena 5(1) te direktive.
- 19 V teh okoliščinah je Raad van State prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali člen 5(1) Direktive [92/100], ki je postal člen 6(1) Direktive [2006/115], nasprotuje določbi nacionalnega prava, ki kot nadomestilo določa pavšalni znesek 1 EUR letno na polnoletno osebo in 0,5 EUR letno na mladoletno osebo?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 20 Predložitveno sodišče z vprašanjem v bistvu sprašuje, ali člen 5(1) Direktive 92/100 nasprotuje zakonodaji, kot je ta v postopku v glavni stvari, s katero je uveden sistem,

v skladu s katerim se nadomestilo, ki se dolguje avtorjem v primeru javnega posojanja, izračuna izključno na podlagi števila izposojevalcev, vpisanih v javne ustanove, z upoštevanjem pavšalnega zneska, določenega letno na izposojevalca.

- 21 Najprej je treba spomniti, da imajo na podlagi člena 1(1) Direktive 92/100 avtorji izključno pravico, da dovolijo ali prepovejo posojanje. Vendar člen 5(1) Direktive 92/100 državam članicam zlasti v zvezi z javnim posojanjem omogoča, da odstopajo od te izključne pravice.

- 22 Če izvajanje tega fakultativnega odstopanja škoduje izključnim pravicam avtorjev, ker se ti čutijo oškodovane za svojo pravico, da dovolijo ali prepovejo neko obliko izposoje, je pogoj za to možnost, da avtorji dobijo nadomestilo za tako posojanje.

- 23 Najprej, za opredelitev tega, kateri so subjekti, ki jim je treba plačati nadomestilo, ki se dolguje avtorjem v primeru javnega posojanja, je treba poudariti, da je posojanje v členu 1(3) Direktive 92/100 opredeljeno kot dajanje na voljo predmetov za uporabo za omejeno časovno obdobje brez gospodarske ali komercialne koristi, kadar se izvaja prek ustanov, dostopnih javnosti. Iz te opredelitve in iz cilja navedene direktive je mogoče izpeljati, da je tista dejavnost, na kateri temelji obveznost plačati nadomestilo, dolgovano avtorjem, dajanje na voljo predmetov s strani javnih ustanov, ki omogočajo njihovo posojanje, in ne dejanska izposoja določenih predmetov s strani oseb, ki so v take ustanove vpisane. Zato morajo nadomestilo, dolgovano avtorjem, načeloma plačati organizacije, ki opravljajo to dajanje na voljo.

- 24 Ta sklep je implicitno potrjen tudi s členom 5(3) Direktive 92/100, ki državam članicam omogoča, da od obveznosti nadomestila izvzamejo določene kategorije ustanov za izposajo.

- 25 Dalje, glede pojma nadomestila je Sodišče že presodilo, da iz zahtev po enotni uporabi prava Skupnosti in iz načela enakosti izhaja, da je treba izraze iz določbe prava Skupnosti, ki ne napotuje izrecno na pravo držav članic, da bi se opredelila njen pomen in obseg, navadno razlagati samostojno in enotno v celotni Skupnosti, ob upoštevanju konteksta določbe ter cilja, ki mu sledi zadevna ureditev (glej zlasti sodbo z dne 9. novembra 2000 v zadevi *Yiadom*, C-357/98, Recueil, str. I-9265, točka 26, in zgoraj navedeno sodbo SENA, točka 23).
- 26 To velja za pojem „nadomestilo“ iz člena 5(1) Direktive 92/100, ki v njej ni opredeljen (v zvezi s pojmom „pravično nadomestilo“ glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo SENA, točka 24).
- 27 Glede na okoliščine, v katerih se pojavlja pojem nadomestila, je treba navesti, da Direktiva 92/100 ni edino sredstvo na področju intelektualne lastnine in da je treba – ob upoštevanju zahtev, ki izhajajo iz enotnosti in povezanosti pravnega reda Unije – ta pojem razlagati glede na pravila in načela, ki so vzpostavljena z vsemi direktivami o intelektualni lastnini, kot jih razlaga Sodišče.
- 28 V zvezi s tem je Sodišče ob razlagi pojma „pravično nadomestilo“ na področju zasebnega kopiranja iz člena 5(2) Direktive 2001/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2001 o usklajevanju določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi (UL L 167, str. 10) že presodilo, da je namen tega pravičnega nadomestila ustrezno nadomestiti škodo, ki avtorjem nastane z uporabo njihovih varovanih del brez njihovega dovoljenja, zato ga je treba šteti za protidajatev za škodo, ki nastane avtorju zaradi reproduciranja (glej v tem smislu sodbo z dne 21. oktobra 2010 v zadevi *Padawan*, C-467/08, ZOdl., str. I-10055, točki 39 in 40).

- 29 Zakonodajalec Skupnosti je sicer v okviru Direktive 92/100, kadar gre za odstopanje od izključne pravice avtorjev, uporabil izraz „*rémunération*“ namesto „*compensation*“ iz Direktive 2001/29. Vendar pa je namen „*rémunération*“ ravno tako zagotovitev odškodnine avtorjem, ker se pojavlja v primerljivih okoliščinah, saj so bila dela uporabljena za javno posojanje brez dovoljenja avtorjev, ki jim je tako nastala škoda.
- 30 Poleg tega je treba navesti, da člen 5(1) Direktive 92/100 določa le eno „nadomestilo“, medtem ko člen 4(1) iste direktive, ki se nanaša na najem, sistematično napotuje na „pravično nadomestilo“. Pojem „pravično nadomestilo“ se pojavi tudi v členu 8(2) te direktive, ki se nanaša na radiodifuzno oddajanje ali priobčitev javnosti. Že ta redakcijska razlika kaže na to, da se izrazi ne smejo razlagati enako.
- 31 Tudi iz osemnajste uvodne izjave Direktive 92/100 je razvidno, da je zaradi zaščite pravic avtorjev treba predvideti posebno ureditev za javno posojanje. Zato za ureditev javnega posojanja velja, da se razlikuje od drugih, ki jih ureja ta direktiva. Enako mora veljati, ko gre za različne sestavne dele navedenih ureditev, vključno s tistim, ki je namenjen odškodovanju avtorjev.
- 32 Nazadnje, glede zneska nadomestila je treba navesti, da je Sodišče v zvezi s „pravičnim nadomestilom“ iz člena 8(2) Direktive 92/100 že razsodilo, da to nadomestilo pomeni, da se njegova primernost med drugim preuči glede na vrednost uporabe varovanega predmeta v gospodarskem prometu (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo SENA, točka 37).

- 33 Kot je bilo opozorjeno v točki 23 te sodbe, posojanje v skladu s členom 1(3) Direktive 92/100 nima neposredne ali posredne gospodarske ali komercialne narave. V teh okoliščinah uporabe varovanega predmeta v primeru javnega posojanja ni mogoče obravnavati glede na njegovo vrednost v gospodarskem prometu. Zato bo znesek nadomestila nujno nižji od tistega, ki ustreza pravičnemu nadomestilu, ali pa ga bo za odškodovanje dajanja na voljo celote vseh zadevnih varovanih predmetov mogoče določiti celo pavšalno.
- 34 Tako lahko – v skladu s tem, kar je navedeno v sedmi uvodni izjavi Direktive 92/100 – nadomestilo, ki ga je treba tako določiti, avtorjem omogoči zagotovitev primernega prihodka. Njegov znesek torej ne more biti zgolj simboličen.
- 35 Zlasti v zvezi z merili za določitev zneska nadomestila, ki se dolguje avtorjem v primeru javnega posojanja, je treba spomniti, da ni objektivnega utemeljenega razloga, da bi sodišče Skupnosti določilo natančno določene načine za opredeljevanje enotnega nadomestila, kar bi nujno pripeljalo do tega, da bi Sodišče nadomeščalo države članice, od katerih pa se na podlagi Direktive 92/100 ne zahteva uporaba nobenega posebnega merila. Tako je naloga samih držav članic, da v okvirih, ki jim jih nalagata pravo Skupnosti in zlasti Direktiva 92/100, na svojem ozemlju določijo najprimernejša merila za zagotavljanje spoštovanja tega pojma Skupnosti (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo SENA, točka 34).
- 36 V zvezi s tem besedilo člena 5(1) Direktive 92/100 državam članicam daje široko polje proste presoje. Znesek nadomestila, ki se dolguje avtorjem v primeru javnega posojanja, lahko namreč določijo glede na lastne kulturno-politične cilje.
- 37 Ker pa nadomestilo pomeni, kot je bilo ugotovljeno v točkah 28 in 29 te sodbe, protidajatev za škodo, povzročeno avtorjem zaradi uporabe njihovih del brez njihovega

dovoljenja, določitev zneska tega nadomestila ne more biti brez vsakršne povezave z dejavniki, ki opredeljujejo takšno škodo. Ker ta izhaja iz javnega posojanja, torej iz dajanja na voljo varovanih predmetov s strani ustanov, dostopnih javnosti, bi moral znesek dolgotrajnega nadomestila upoštevati obseg tega dajanja na voljo.

- 38 Namreč, čim večje je število varovanih predmetov, danih na voljo s strani ustanove za javno izposojajo, tem večja je škoda za pravice avtorjev. Iz tega izhaja, da bi moral znesek nadomestila, ki ga mora plačati taka ustanova, upoštevati število predmetov, danih na voljo javnosti, in bi zato večje ustanove za javno izposojajo morale plačati višje nadomestilo kot manjše.
- 39 Poleg tega se zadevna javnost, in sicer število izposojevalcev, vpisanih v ustanovo za izposojajo, izkaže za prav tako pomembno. Namreč, večje kot je število oseb, ki imajo dostop do varovanih predmetov, večja je škoda za pravice avtorjev. Iz tega izhaja, da bi moral biti znesek nadomestila, ki ga je treba plačati avtorjem, določen tudi ob upoštevanju števila izposojevalcev, vpisanih v to ustanovo.
- 40 V postopku v glavni stvari ni sporno, da sistem, ki je uveden s kraljevim odlokom, upošteva število izposojevalcev, vpisanih v ustanove za javno izposojajo, ne pa števila predmetov, ki so dani na voljo javnosti. Tako takšno upoštevanje ne zajema dovolj obsega škode, ki je nastala avtorjem, in načela, po katerem bi ti morali prejeti nadomestilo, ki ustreza primernemu prihodku, kakršen je naveden v sedmi uvodni izjavi Direktive 92/100.
- 41 Poleg tega člen 4(3) tega odloka določa, da se, če je oseba vpisana v več ustanov, znesek nadomestila za to osebo dolguje le enkrat. V zvezi s tem je VEWA na javni obravnavi trdila, da je 80 % ustanov v francoski skupnosti v Belgiji navedlo, da je velik del

njihovih bralcev vpisanih tudi v druge ustanove za izposajo in da zato ti bralci niso upoštevani pri plačilu nadomestila zadevnemu avtorju.

- 42 V teh okoliščinah lahko navedeni sistem vodi do tega, da so številne ustanove skoraj izvzete od obveznosti plačila kakršnega koli nadomestila. Taka dejanska izjema ni skladna s členom 5(3) Direktive 92/100, kot ga razlaga Sodišče, v skladu s katerim je mogoče le določeno število kategorij ustanov, ki bi morebiti morale plačati nadomestilo na podlagi člena 5(1) Direktive 92/100, izvzeti od tega plačila (glej zgoraj navedeno sodbo Komisija proti Španiji, točka 32).
- 43 Zato je glede na vse navedeno treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da člen 5(1) Direktive 92/100 nasprotuje zakonodaji, kot je ta v postopku v glavni stvari, s katero je uveden sistem, v skladu s katerim se nadomestilo avtorjem v primeru javnega posojanja izračuna izključno na podlagi števila izposojevalcev, vpisanih v javne ustanove, ob upoštevanju pavšalnega zneska, določenega glede na izposojevalca in na leto.

Stroški

- 44 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

Člen 5(1) Direktive Sveta 92/100/EGS z dne 19. novembra 1992 o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski, na področju intelektualne lastnine nasprotuje zakonodaji, kot je ta v postopku v glavni stvari, s katero je uveden sistem, v skladu s katerim se nadomestilo, ki se dolguje avtorjem v primeru javnega posojanja, izračuna izključno na podlagi števila izposojevalcev, vpisanih v javne ustanove, ob upoštevanju pavšalnega zneska, določenega glede na izposojevalca in na leto.

Podpisi